

KOKOUSMUISTIO

VN/26483/2023

Parlamentaarinen työryhmä kehittämään eräitä äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä

Aika 17.12.2024 klo 13:00-15:00

Paikka kh. Kruunu, Kirkkokatu 12, Helsinki. + Teams

Työryhmän jäsenet

- () Timo Elo, puoluesihteer, Kansallinen Kokoomus r.p. (pj)
- ~~() Harri Vuorenmaa, puoluesihteer, Kai Järvikare, hallintopäällikkö, Perussuomalaiset r.p.~~
- ~~() Pekka Tuuri, järjestöpäällikkö Mikkel Näkkäläjärvi, puoluesihteer, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p. (etäyhteydellä)~~
- () Antti Siika-aho, puoluesihteer, Suomen Keskusta r.p. (etäyhteydellä)
- () Anna Moring, puoluesihteer, Vihreä liitto r.p.
- () Anna Mäkipää, puoluesihteer, Vasemmistoliitto r.p.
- ~~() Fredrik Guseff, puoluesihteer, Svenska folkpartiet i Finland r.p.~~
- () Mikko Rekimies, puoluesihteer, Suomen Kristillisdemokraatit r.p.
- ~~() Iina Ilmarinen, eduskuntaryhmän pääsihteer, Liike Nyt r.p.~~

Pysyvät asiantuntijat

- () Niklas Wilhelmsson, yksikön päällikkö, oikeusministeriö
- () Mervi Kuittinen, hallitusneuvos, valtiovarainministeriö
- ~~() Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö~~
- ~~() Niina Kilpelä, yliarkkitehti, ympäristöministeriö~~
- () Juha Myllymäki, lakiasiainjohtaja, Suomen Kuntaliitto

Sihteerit

- () Oula-Antti Labba, oikeusministeriö
- () Tuomas Rekola, oikeusministeriö

Kuultavat

- () Juha Viertola, Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunnan puheenjohtaja
- () Jonne Lähteenmäki, poliisitarkastaja, Poliisihallitus

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Esityslista

1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 13.07. Läsnäolijat todettiin nimenhuudon perusteella. Poikkeuksellisesti tähän kokoukseen oli mahdollisuus osallistua myös etäyhteydellä.

2 Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin esityslista. Anna Moring pyysi, että kokouksessa ehdittäisiin käsitellä ulkomainontatelineitä.

3 Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen

Hyväksyttiin edellisen kokouksen muistio.

4 Pyöreän pöydän keskustelun muistion hyväksyminen

Hyväksyttiin muistio pyöreän pöydän keskustelusta.

5 Hallitusohjelmakirjaus koskien ennakkoäänestyksen ajankohtaa ja kotiaänestyksestä informoimista

Työryhmän sihteeri alusti esittelemällä liitteen.

Asiakohtaan liittyen kuultiin Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunnan puheenjohtajaa Juha Viertolaa.

Viertola alusti ja kertoi, että Helsingissä ennakkoääniä on tarkastettavana nykyisin noin 200 000 ja määrät lisääntyvät vuosi vuodelta. Jos halutaan, että ennakkoäänetykset on laskettu kello 20 mennessä, nykyiset määräajat alkavat tuottaa hankaluuksia. Ennakkoäänten määrä alkaa olla niin suuri, ettei sitä oikein voida ratkaista pelkästään henkilöstömäärää lisäämällä, muun muassa tilat asettavat rajoitteita. Määräaikoja koskevia säännöksiä olisi syytä tarkastella.

Kotiaänestyksen osalta Helsingissä tällä hetkellä noin 2000 kotiaänestystä. Väestön ikääntyessä kotiaänestysten määrä tulee todennäköisesti kasvamaan. Logistisesti kotiaänestysten järjestäminen voi olla iso haaste, jos ilmoittutumisista tulee viime hetkellä. Myös kotiaänestysten määräaikoja olisi syytä tarkastella.

Puheenjohtaja kysyi, onko samanlainen tilanne muuallakin kuin Helsingissä. Viertola, totesi, että samat haasteet koskevat myös muita suurimpia kaupunkeja.

Kai Järvikare kysyi äänestysjärjestelyistä ja siihen liittyvästä läpinäkyvyydestä ja materiaalien seurannasta. Viertola kertoi Helsingin järjestelyistä.

Mikko Rekimies kysyi poliittisen edustavuuden toteutumisesta: nykyinen vaalilain sanamuoto mahdollistaa, että jos puolueelta ei ilmoiteta henkilöitä niin puolueen paikka täytetään toisesta puolueesta. Viertola piti tältä osin nykyjärjestelmää toimivana.

Juha Myllymäki kysyi tarkentavasti, miten määräaikoja olisi syytä muuttaa. Viertola nosti esiin ennakkoäänien laskennan aloittamisajan jota voisi aikaistaa, yksi lisätuntikin sunnuntaina voisi auttaa.

Työryhmä kuuli Arto Jääskeläistä. Jääskeläinen kertoi, että nykyisen ennakkoäänestysjärjestelmän taustalla on se, että ennakkoäänien vastaanottaa ei-poliittisesti edustava vaaliviranomainen, mutta sen tarkastaa kunnassa keskusvaalilautakunta jossa on poliittinen edustavuus. Kun järjestelmää luotiin, äänimäärät olivat paljon pienemmät eikä silloin varmankaan ajateltu että ennakkoääniä olisi näin paljon. Ennakkoäänestys on yhä suositumpaa ja todennäköisesti jatkaa suosion kasvua. Nykyinen aikataulu, jossa viimeisen ennakkoäänestysajankohdan ja määräajan, jolloin äänen tulee olla kunnissa on nykyisillä äänimäärillä tiukka. Ennakkoäänestyksen ajankohtaa voisi tarkastella, joko lyhentämällä sitä loppupäästä tai siirtämällä sitä, yhdellä tai kahdella päivällä. Joka tapauksessa jos määräaikoja muutetaan, tulee niitä aina tarkastella kokonaisuutena, erityisesti oikeusturvan eli oikaisuvaatimusten kannalta. Lisäksi puolueiden kannalta sillä olisi vaikutusta kampanjoinnin ajankohtiin.

Ennakkoäänien laskennan kannalta nykyisiin säännöksiin on siirrytty, koska aiempi kello 15 ja erityisestä syystä kello 12 osoittautui riittämättömäksi. Nykyiset aloitusajat ovat olleet voimassa vasta lyhyen aikaa, joten niitä ei ehkä olisi heti tarvetta muuttaa. Toisaalta jos aikaistetaan esimerkiksi yhdeksään, se olisi sama ajankohta kun vaalipäivän äänestys aloitetaan. Laskennan aloittaminen lauantaina olisi aika vaikea toteuttaa jo turvallisuudenkin näkökulmasta. Hyvä myös muistaa, että nykyinen tavoiteaikataulu ennakkoäänien laskennalle ei ole

lakisääteinen, vaan tavoite. Viimeisimmissä vaaleissa siihen ei ole täysin ehditty, eikä se ole aiheuttanut ongelmia. Nyt tulevissa tuplavaaleissa sama tavoiteaikataulu, kello 20, eikä todennäköisesti täydellisiä ennakkoäännten tuloksia saada kello 20 mennessä eikä siitä sinänsä ole mitään haittaa.

Arto Jääskeläinen kertoi, että ilmoituskortti on keskeinen viestintäväline, joka sisältää nykyisellään paljon tietoa äänestyspaikoista ja -aikatauluista. Paperinen lähetetään kirjekuoressa ja se avataan ehkä vasta kun ollaan lähdössä äänestämään. Myöskään se, miten sitä luetaanko sitä tai miten se luetaan, ei ole viranomaisen käsissä. Kirjeen tietosisältöä perustuu lakiin ja sen on oltava kaikille samanlainen.

Kotiäänestyksestä informoinnin osalta työryhmä keskusteli äänioikeutetuille lähetettävästä ilmoituskortista. Nyt sähköinen ilmoituskortti lähetetään yli miljoonalle äänioikeutetulle. Hallitusohjelman Digi ensin -hankkeen myötä sähköiset viranomaisviestit, mukaan lukien sähköiset ilmoituskortit tulevat lisääntymään. Keskusteltiin siitä, luetaanko sähköisiä viestejä yhtä ahkerasti kuin paperisia kirjeitä.

6 Hallitusohjelmakirjaus koskien vaalivirkailijoiden edustavuutta

Työryhmän sihteeri alusti esitelemällä liitteen.

Kuultiin Arto Jääskeläistä. Nykyinen lainsäädäntö on vaaliviranomaisten poliittisen edustavuuden toteutumisen kannalta selkeä. Toinen kysymys on, että saavatko puolueet hankittua henkilöitä tehtäviin. Tässä on ehkä vaihtelua maan eri osissa ja viimeisen parin vuosikymmenen aikana on ehkä ollut havaittavissa muutos, että halukkaita henkilöitä on nykyisin vähemmän. Poliittista puolueilta kaivattaisiin tässä suhteessa ehkä aktiivisuutta.

Keskusteltiin poliittisen edustavuuden ulottamisesta ennakkoäänestykseen. Anna Moring toi esiin, että viesti kentältä on ollut samansuuntaista kuin Jääskeläisellä. Paljon on kyse puolueiden aktiivisuudesta.

Puheenjohtaja veti keskustelua yhteen ja totesi, ettei tällä hetkellä näyttäisi olevan muutospainetta ulottaa poliittista edustavuutta nykyistä laajemmaksi.

7 Vaalihäirintä

Työryhmän sihteeri alusti esittelemällä liitteen.

Työryhmä kuuli poliisitarkastaja Jonne Lähteenmäkeä Poliisihallituksesta. Lähteenmäki kertoi, että poliisi osallistuu mielellään tämän tyyppiseen keskusteluun. Vaaliturvallisuus on tullut vahvasti esiin poliisin toiminnassa ja poliisiviranomisiin kohdistuu vaaleihin liittyen enemmän odotuksia. Ennen vaaleja poliisilla kiertää sisäiset vaaliturvallisuuden kirjeet. Tehostettua tilannetietoa aletaan koostaamaan ennen vaaleja ja tiedonvaihtoa lisätään. Eri poliisiviranomaiset tekevät myös keskenään yhteistyötä.

Anna Moring kysyi, kerätäänkö vaaleihin liittyvistä rikoksista jotenkin keskitettyä tietoa. Lähteenmäki kertoi, ettei vaaleille tällä hetkellä ole omaa luokittelua.

Anna Mäkipää kertoi havaintona vaalihäirinnästä viime vaaleissa, että näkyviin vähemmistöihin näyttää kohdistuvan aiempaa enemmän häirintää. Europarlamenttivaalit olivat hieman rauhallisemmat tässäkin suhteessa kuin eduskuntavaalit. Vaarana on, etteivät ihmiset välttämättä uskalla asettua ehdolle jos pelkäävät kohtaavansa häirintää. Osa häirinnästä on selvästi myös rikosten tunnusmerkitöt täyttävää. Poliisilta toivottaisiin jonkinlaista arvioita kokonaiskuvasta, onko vaalihäirintä lisääntynyt tai sen kokonaiskuva jotenkin muuttunut.

Kai Järvikare oli samaa mieltä edellisen puhujan kanssa. Myös työpaikan tai elinkeinon menettämisen pelko voi olla esteenä. Polarisaatio näkyy yhteiskunnassa ja sillä on seurauksia.

Anna Moring oli samaa mieltä edellisten kanssa ja lisäsi, että ongelma on aiemminkin jo tunnistettu läpi kaikilla laidoilla. Moring kysyi, tekeekö viranomaiset some-yhtiöiden kanssa jotain yhteistyötä ja että kuinka paremmin voitaisiin tunnistaa, milloin jokin toiminta on rikollista?

Oula-Antti Labba kertoi some-yhtiöiden kanssa ennen vaaleja tehtävästä yhteistyöstä.

Jonne Lähteenmäki kertoi, että poliisi pystyy aika hyvin puuttumaan ja selvittämään yksittäisiä tapauksia, jos ne vain tulevat poliisin tietoon. Tilannekuvan tuottaminen erityisesti juuri vaaleihin liittyen on haastavaa. Siihen, milloin mennään rikostunnusmerkistön ylitse niin usein

ehdokkaiden omaa arviointikykyyn voi luottaa ja sen perusteella voi tehdä rikosilmoituksen. Haasteena voi olla tosin pitkät käsittelyajat, jos kyse ei ole vakavimmasta rikoksista.

Puheenjohtaja lisäsi, että kokemukset yhteistyöstä poliisin kanssa ovat olleet positiivisia. Puolueiden olisi hyvä muistaa ilmoittaa tilaisuuksitaan. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan häirinnän osalta tilanteisiin on vaikeampi puuttua.

Anna Moring pyysi, että vaalihäirintäteemaa pidettäisiin esillä kun yhteydenpitoa some-yhtiöihin tehdään.

8 Muut asiat

Muina asioina käsiteltiin kuntien ulkomainontatelineitä. Anna Moring kertoi, ettei esimerkiksi Oulussa ole tulossa enempää telineitä vaikka keväällä on yhdistelmävaalit. Kouvola on luopunut telineistä kokonaan. Seurauksena on, että vaalit näkyvät yhä vähemmän katukuvassa.

Juha Myllymäki kertoi, että jotkin kunnat ovat tehneet omia linjauksiaan. Kuntaliiton kantana on, että kannustetaan ja ohjeistetaan ulkomainontatelineistä kuten tähänkin asti.

Mikko Rekimies toivoi, että jokin valtakunnallinen, yhteinen linjaus asiassa, suuntaan tai toiseen, olisi paikallaan.

Arto Jääskeläinen huomautti, että koska kyse ei ole lakisääteisestä kunnan tehtävästä, asia on viime kädessä kunnissa ja paikallisten poliittisten päättäjien harkintavallassa.

Mikkel Näkkäläjärvi kysyi sähköisen ehdokasasettelun tilanteesta.

Sihteeri Tuomas Rekola kertoi, että verkkopalvelua koskeva luonnos hallituksen esitykseksi on valmisteltu, mutta hankkeelle ei ole toistaiseksi löydetty rahoitusta.

9 Seuraavan kokouksen ajankohdasta sopiminen ja kokouksen päättäminen

Sihteeristö sopii seuraavan kokouksen ajankohdan puheenjohtajan kanssa.

Päätettiin kokous ajassa 15.21

JAKELU Työryhmän puheenjohtaja, jäsenet, pysyvät asiantuntijat